

TEXNOLOGIK TA'LIM O'QUVCHILARINI INNOVATSION
YONDASHTIRISHORQALI TEXNOLOGIK KOMPETENENTLARINI
SHAKILLANTIRISH.

Maxkamova Nigina

Student of group 2225,

Scientific supervisor: Sh.O.Mamayoqubova

Annotation: *In the educational process, conducting classes based on innovations or innovative approaches, introducing elements of innovative education into the activities of educational institutions, and at the same time having an understanding of pedagogical innovations was considered as an important factor.*

Key words: *Innovation, innovative processes, innovative education. Innovative technologies, measured value, technological competence.*

Annotasiya: *O'quv jarayonida darslarni innovatsiyalar yoki innovatsion yondashuvlar asosida o'tkazish, ta'lim muassasalari faoliyatiga innovatsion ta'lim elementlarini joriy etish, shu bilan birga pedagogik innovatsiyalar haqida tushunchaga ega bo'lish muhim omil sifatida qaraldi.*

Kalit so'zlar: *Innovatsiya, innovatsion jarayonlar, innovatsion ta'lim. Innovatsion texnologiyalar, o'lchangan qiymat, texnologik kompetentsiya.*

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalari o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan kunga kuchayib bormoqda, bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchi talabalarni faqat tayyor bilimlarini egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, taxlil qilishlariga, xatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanish, shakillanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Ta'lim jarayonida o'quvchi talaba asosiy figuraga aylanadi. Shuning uchun oliy o'quv yurtlari va fakultetlarida malakali kasb egalarini tayyorlashda zamonaviy o'qitish metodlari – interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalarning o'rni va ro'li benihoya kattadir. Pedagogik texnologiya va pedagog maxoratiga oid bilim, tajriba va interaktiv metodlar o'quvchi-talabalarining bilimli, yetuk malakaga ega bo'lishlarini ta'minlaydi .

INNOVATSIYA (inglizcha innovation)-yangilik kiritish, yangilikdir. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan to'liq foydalaniladi. Interaktiv metodlar-bu jamoa bo'lib fikrlash deb yuritiladi, ya'ni pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o'quvchi-talabalarning birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi.

Ta'lim rolining o'zgarishi asosan innovatsion jarayonlar bilan belgilanadi. Ilgari ta'lim “o'quvchilarni hayotga tayyorlash”, ularda bilim, ko'nikma, axborot va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan bo'lsa, endilikda u ko'proq shaxsga ta'sir etuvchi texnologiya va usullarni yaratishga qaratilmoqda. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy va shaxsiy ehtiyojlar, o'z-o'zini rivojlantirish (o'z-o'zini takomillashtirish, mustaqil ta'lim), individuallikning namoyon bo'lishi o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga yordam beradi va jamiyatdagi o'zgarishlarga tayyorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Ta'lim muassasalari o'z faoliyatiga innovatsion ta'lim elementlarini kiritdilar, buning natijasida tezroq rivojlanish zarurati va pedagoglarning uni tezda amalga oshira olmasliklari o'rtasida jiddiy ziddiyatlar paydo bo'ldi. Zamonaviy nuqtai nazardan maktab ta'limini innovatsion rivojlantirish sirtidan oson ko'rinadi, ammo bu juda murakkab vazifa bo'lib, unda “yangi”, “innovatsiya”, “innovatsiya”. “innovatsion jarayonlar”, “innovatsion ta'lim”. “Innovatsion texnologiyalar” kabi tushunchalarni zamonaviy nuqtai nazardan puxta o'zlashtirish va ularga tayanish zarur bo'ladi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan chuqur ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy islohotlar mamlakat va jamiyat hayotidagi, ta'lim sohasidagi innovatsion yondashuvlar bilan uzviy bog'liqdir. Innovatsion yondashuvlar bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlashga alohida e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi. Hozirgacha innovatsiya atamasining bir nechta ta'riflari mavjud, ular orasida: “Innovatsion texnologiyalar pedagogik faoliyatda samarali natijalarni ta'minlovchi o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning prinsipial jihatdan yangi uslub va ossonmi usullaridir”. Talabalarning texnologik kompetensiyasini innovatsion yondashuv asosida shakllantirish uchun fan o'qituvchisi, eng avvalo, pedagogik innovatsiyalar haqida tushunchaga ega bo'lishi kerak. Pedagogik innovatsion jarayonlar o'tgan asrning 50-yillari oxiridan G'arb mamlakatlarida, keyingi 10 yilda esa mustaqil O'zbekistonda olimlar tomonidan maxsus o'rganildi. Keyingi yillarda mamlakatimiz olimlari tomonidan innovatsiya, innovatsion fikrlash,

innovatsion faoliyat, innovatsion bozor, pedagogik innovatsiyalar bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

Texnologik kompetensiyalarni shakllantirishda o'quvchilarni amaliy faoliyatga yo'naltirib o'qitish va pedagogik jarayon ishtirokchilarining faoliyatini maqsadga muvofiq holda tashkil etish va ta'minlashni talab qiladi. Shu bois maktab o'quvchilarida texnologik kompetensiyalarni shakllantirish metod va shakllarini ishlab chiqish muammosi yuzaga keladi. Eng avvalo, o'quvchilarning maktab o'quv jarayonidagi amaliy o'quv faoliyati va texnologiya o'qituvchisining pedagogik faoliyati metod va shakllarini ko'rib chiqamiz. O'qitish o'quvchilar o'quv faoliyati va o'qituvchi kasbiy faoliyatini alohida tashkil etuvchilar (komponentlar)ga ajratishni ko'zda tutadi. Bunday ajratish usullari va o'quv elementlarini birlashtirish usuli turlicha bo'lib, o'quv jarayoni tuzilmasi va metodlarini turlicha belgilaydi. Har qanday amaliy ish usullari va yakunlangan operatsiyalardan tashkil topadigan mehnat faoliyatlari izchil harakatlar tizimidan iborat. Amaliy faoliyatni o'rganish va o'zlashtirish tartibi o'quvchilar tayyorgarligining u yoki bu tizimini aniqlab beradi. O'quvchilarni texnologiyaga o'rgatish tizimi deganda “o'qitish mazmuni, metodlari va uni tashkil qilish birligini nazarda tutuvchi va texnologiyaning muayyan bo'limi bo'yicha zaruriy bilim, ko'nikma va malakalarni egallash maqsadida o'quvchilarning o'quv materialini o'rganish izchilligi”ni belgilab beruvchi “didaktik kategoriyani” tushunish kerak[3]. Mehnat harakatlari, usullari va operatsiyalarini avtomatizm darajasigacha etkazishga qaratilgan o'qitishning motorli-mashq tizimi ya'nada maxsus, tor yo'nalish hisoblanadi [1]. Real amaliy faoliyat shakllariga o'rgatishning operatsion va motorli-mashq tizimlarining yetarlicha yuqori darajada mosligiga qaramasdan bunday tayyorgarlik o'quvchilarni yaxlit mehnat jarayonidan, uning umumiy qurilishi va oxirgi natijalarga erishish yo'llarini tushunishdan bir oz uzoqlashtiradi. Texnologik uzluksizlikning ta'minlanmaganligi va yakunlanmaganligi pedagogik jarayonda kamchiliklarga, o'qitish motivatsiyasining pasayishiga, real faoliyatda natijaga erishmaslikka va ba'zi harakatlarni bajarish malakalarini shakllantirish uchun resurslarni samarasiz sarflashga olib keladi. Bu va shunga o'xshash omillar o'qitishning ayni tizimlarini lokal, o'ziga xos tarzda joriy etishni aniqlab berdi. Predmetli va operatsion o'qitish tizimlari imkoniyatlarini birlashtirish muayyan darajada yuqorida qayd etilgan muammolardan ba'zilarini hal etishga imkon beradi. Buning uchun dastlabki mehnat harakatlarini o'zlashtirish o'rganilayotgan operatsiyalarni bajarishda qisman ishlov beriladigan, maxsus tanlab olingan ob'ektlarda amalga oshiriladi. O'qitishning integrativ operatsion-predmet tizimi yanada murakkab tipik ob'ektlarni

tayyorlashda amaliy faoliyat ko'nikmalarining izchil egallanishini ko'zda tutadi va mutaxassislarni tayyorlash jarayonida keng foydalaniladi. Predmetli va operatsion tizimlar masalalarini hamkorlikda yechish o'qitishning operatsion-kompleks tizimni yaratishda rivojlantiriladi. U amaliy faoliyatning ayrim elementlarini izchil o'rganish va o'zlashtirishga hamda rejalashtirilgan natijani olgunga qadar butun mehnat jarayonini amalga oshirishga imkon beradi. Ana shu asosda mazkur tizim malakali ijrochilarni amaliy tayyorlash jarayonida ilg'or tizimlardan biri hisoblanadi. Biroq zamonaviy ishlab chiqarish shart-sharoitda bu yetarli emas. Kompetentli, tashabbuskor, oldinga intiluvchi o'quvchini tayyorlash uchun uni o'qitish tizimi qo'yilgan vazifalarni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida mustaqil ijodiy amaliy faoliyat qobiliyatlarini rivojlantirishni talab qiladi[2].

Hozirgi kunda ta'lim tizimidagi innovatsiyalar dolzarb bo'lib bormoqda. Zero, ta'lim-tarbiya inson mavjudligini belgilovchi asosiy sohalardan biridir. Zamonaviy ta'lim tizimida har tomonlama rivojlangan, murakkab vaziyatlarda nostandart yechim topa oladigan, ijodiy fikrlaydigan, butun umri davomida uzluksiz ta'lim-tarbiya oladigan shaxsni tarbiyalash va shakllantirish jamiyatning asosiy talablaridan biridir. Fanga e'tibor qaratilayotgan bir paytda o'qitish jarayonida o'lchov vositalaridan foydalanishni optimallashtirish muhim ahamiyatga ega.

Xususan: “O'lchov vositalarini tanlashni optimallashtirish uchun quyidagi dastlabki ma'lumotlarga ega bo'lish kerak:

- 1) O'lchangan qiymatning nominal qiymati;
- 2) O'lchangan qiymatning maksimal va minimal qiymatlari o'rtasidagi farqning qiymati normativ hujjatlar bilan tartibga solinadi;
- 3) O'lchash shartlari to'g'risidagi ma'lumotlar.”[4]

Shuni ham ta'kidlash joizki, o'quvchilarda texnologik kompetensiyani shakllantirish – o'quvchilarni texnologik turmush tarziga, aqliy va jismoniy mehnatini umumiy farovonlikka, amaliy va axloqiy-psixologik tayyorgarligiga tayyorlashga qaratilgan har tomonlama uzluksiz ta'lim, tarbiya va rivojlanishdir. Bugungi kunda texnologik kompetensiyani shakllantirishdan maqsad turli yo'nalishlarda halol, ijodiy mehnat qilishga tayyorlikni shakllantirish, inson salomatligini mustahkamlash, har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashishdan iborat. Texnologik shakllanishining hozirgi holatini o'rganish natijalari, Maktab o'quvchilari o'rtasidagi kompetensiyalar texnologik ta'lim va o'quv jarayonini moddiy ishlab chiqarish ehtiyojlariga yo'naltirish birinchi darajali ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. O'zbekiston ta'lim muhitida maktab o'quvchilari o'rtasida texnologik kompetensiyalarni

shakllantirish tizimini rivojlantirish, ularni amaliyotga yo'naltirish, shuningdek, faoliyatning turli sohalarida moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratish orqali o'qitishning yagona tizimini shakllantirishni nazarda tutadi. Shu bilan birga, shuni ta'kidlash joizki, jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar sharoitida ayni muammo nazariy va amaliy jihatdan hali to'liq hal etilmagan, chunki turg'unlik, ya'ni turg'unlik sharoitida ta'lim tizimiga yetarlicha e'tibor berilmayapti. Talabalarda texnologik kompetensiyalarni shakllantirishga to'landi. Biroq, yangi kiritilgan texnologiya maktabda integratsiya va tizim yaratish qobiliyatiga ega. Shuningdek, innovatsion yondashuv asosida tashkil etilgan texnologik ta'limning birinchi yo'nalishi nazariy bilimlarni amaliy faoliyatning turli shakllarida qo'llash asosida ilmiy-texnikaviy dunyoqarashni shakllantirishdan iborat. Ikkinchi yo'nalish – amaliy mehnat ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan texnologik ta'lim, uchinchi yo'nalish – o'quvchilarni ijtimoiy foydali mehnatga doimiy jalb etish. Bunda oquvchilarning oqish, mehnat va ijtimoiy faolligining birligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Texnologik kompetensiyalarni talqin qilishda umumiy yondashuvlar soniga qaramasdan, talabalarda texnologik kompetensiyalarni shakllantirish an'anaviy ravishda moddiy ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasidagi texnologik ta'limning ayrim masalalari bilan cheklanadi. Pedagogika o'quvchilarni nafaqat oddiy mehnatga, balki real ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga ham tayyorlashni o'z ichiga oladi. Shundan kelib chiqib, umumta'lim nazariyasi va amaliyotida “mehnat ta'limi” tushunchasi o'rniga “texnologik ta'lim” tushunchasi keng qo'llanila boshlandi. Texnologiyalar mazmunini takomillashtirish masalasi umumiy o'rta ta'lim tizimining eng muhim zamonaviy yo'nalishlaridan biridir. Umuman olganda, texnologik ta'lim sohasining asosiy maqsadi talabalarni yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda mustaqil ijodiy ishlarga tayyorlashga yordam berishdan iborat. Ta'limning texnologik sohasi olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash, ijodiy, analitik fikrlash, o'quvchilarni turli xil ijodiy faoliyat turlariga jalb qilish asosida hamkorlikda ishlash tajribasini shakllantiradi. Quyida tavsiflangan qobiliyatlar talabalarning butun o'quv va mehnat faoliyati davomida shakllanadi. Texnologik ta'limning mohiyati o'quvchilarda yuqoridagi qobiliyatlarni shakllantirish uchun eng maqbul sharoitlarni yaratishdan iborat. Qobiliyatni shakllantirish vazifalarini hal qilish uchun maqsadlar amaliy ta'lim faoliyatini tizimli tashkil etish elementi sifatida mavjud texnologik ta'lim tizimini tavsiflaydi. Agar maktab o'quvchilarida texnologik kompetensiyalarni shakllantirish tizimi zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda ijtimoiy-mehnat

faoliyatiga va ijodkorlikka tayyor bo'lgan shaxsni shakllantirishni ta'minlasi, u umumiy maqsadga muvofiq hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Golish L.V. Ta'lim shakllari: mazmun, tanlash va amalga oshirish. T-2002

2. Zaripov L.R. Mehnat ta'limi jarayonida individual yondashuv asosida o'quvchilarni intellektual rivojlantirish // “Ta'lim tizimidagi hamkorlik: ustuvor yo'nalish va dolzarb vazifalar” mavzusida Respublika ilmiy-amaliy anjumani. Ma'ruza tezislari to'plami. 227-229b 16.02.2013 yil. T.D.I.U

3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardacv A. Ta'limda innovatsiyalar (ta'lim muassasalari pedagog o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). T.: “Iste'dod” jamg'armasi, 2008.-B.180.

4. Sh.O. Mamayoqubova. “Pedagogical conditions of professional development of higher Educational establishment teacher” Xalqaro so'z san'ati jurnali. ISSN 2181-9297 Doi Journal 10.26739/2181-9297. 2022 5 son, 48 p

5. To'rayev.M., Karimova.M. Analysis of the Methodology of Introduction Into the Educational Process of Modern Technical Measuring Equipment Used in Production, as Well as Caliper Nutrometry and Measurement Methods. Vol. 11 (2021) Published November 25, 2021 European Journal of Life Safety and Stability ISSN 2660-9630 (EJLSS) – 176-179 b

